

גליון נושא: 'עישון סיגריות בפסח'

בס"ד, יום ג' לפרשת קרח, כ"ב סיון תשע"ו.
דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות מסכת פסחים דף כא:
לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'.
לרפואת שושנה רייזל בת הדסה בתושח"י.

פנינים

'העישון מזיק לבריאות'
הג"ר אשר ויס שליט"א
(הגדה של פסח מנחת אשר
סימן כג) כתב להתיר את
העישון בפסח אך הוא מקדים
ומסייג את דבריו שכל הנדון
הוא רק מצד הלכות פסח, אבל
עדיין אסור מצד וְנִשְׁמְרָתָם
מֵאֵד לְנִפְשֵׁיכֶם (דברים ד' טו).
כיון שכל חכמי הרופאים
סבורים פה אחד שהעישון מזיק
לבריאות, ועלול לגרום למחלות
רבות, ודאי אסור לעשן.

הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל
(בשיעורו ובהליכות עולם ח"א
עמוד רסה רסו), שלמרות
שמצד איסור חמץ בפסח אי
אפשר לאסור לעשן, אבל עדיין
אסור לעשן סיגריות ונרגילות
ע"פ דין תורה מצד וְנִשְׁמְרָתָם
מֵאֵד לְנִפְשֵׁיכֶם (דברים ד' טו),
שהרי העשן רעיל ומזיק מאוד.

כך גם אמר בשיעורו הג"ר
יצחק יוסף שליט"א ('עולם
הרבנות' פסח תשע"ו עמוד 10)
למרות שניתן להתיר את
העישון מצד הלכות חמץ - מכל
מקום בזמננו אסור לעשן שכבר
ידוע קביעת הרופאים, שסכנה
נשקפת לבריאותם של
המעשנים, ואף גורמים סיכון
למי שנמצא בסביבתם, ושומר
נפשו ירחק מזה. ❖

חמץ פגום מותר בהנאה

מבואר בגמ' (פסחים דף כא:) חרכו מותר בהנאה. כלומר,
חמץ שנשרף עד שנעשה כמו פחם לפני זמן איסורו, אין חיוב
לבער אותו לפני פסח, ואף מותר בהנאה בתוך הפסח.

נחלקו הראשונים האם מותר גם באכילה. לדעת הבעל
המאור, הר"ן, והריטב"א בשם הרא"ה (ריש פרק כל שעה),
מותר אף באכילה, ונקטו הנאה דאורחא דמילתא נקט. ואילו
לדעת הרא"ש (פרק ב' סימן א') בשם הרב הברצלוני, והרמב"ם
(חמץ ומצה פ"ד הי"ב), וכך נפסק בשו"ע (או"ח סימן תמב
סעיף ד'), לא התירו אלא לקיימה ברשותו, וליהנות ממנה, אבל
לא לאוכלה. ופירש המשנ"ב (ס"ק כא כב) דאף שאינו ראוי
לאכילה כיון שהוא אכלו 'אחשביה'.

וכן מבואר בשו"ע (סימן תמב סעיף ט') כלפי חמץ שנתעפש
ונפסל מאכילת כלב, מותר לקיימו ומותר בהנאה, אבל אסור
באכילה. ופירש במשנ"ב (ס"ק מג) דאסור מדרבנן משום
שבאכילתו אחשביה.

חרכו: לדעת רש"י חרכו לא נפסל מאכילת כלב, אלא רק
סילק את טעמו של החמץ (כך מדייק הפנ"י והפמ"ג מלשון
רש"י, שכונתו לחלוק על תוס'). אולם דעת התוס' (ד"ה חרכו),
והרא"ש (פרק ב' סימן א'), וכך נפסק בשו"ע (או"ח תמב סעיף
ד'), חרכו פירושו שהחמץ נפגם כל כך, עד שנפסל מאכילת
כלב, דומיא דפת שעטיפשה, שאז כבר בטל שם "אוכל".

התנאי להיתר זה: רק אם חרכו קודם פסח, אז מותר בהנאה
בתוך ימי הפסח. אולם זה ברור, שאם בפסח עצמו היה ראוי
החמץ לאכילה, ובתוך ימי החג חרכו, אסור ליהנות מהחמץ,
הואיל וכבר חל עליו איסור הנאה בשעה שהיה ראוי לאכילה'.

1. האם סיגריות זה חמץ בפסח???

עישון: במאות השנים האחרונות התחדש מושג חדש של
עישון סיגריות שלא היה בזמן הגמ', השאלה היא האם מותר
לעשן סיגריות בפסח, אולי יש בזה חשש חמץ. כבר לפני 400
שנה אנו מוצאים נדון זה, בדברי המגן אברהם (סימן תס"ז סוף
ס"ק י') ועוד הרבה מגדולי הפוסקים מתקופה זו!

החששות: יש כמה נדונים ביחס לכשרות עישון הסיגריות.
הנדון העיקרי הוא, מה שטובלים את עלי הטבק באלכוהול

חמץ, וכן שורים את העלים בתמציות טעם, שיש בהם מרכיבים טבעיים, ביניהם מרכיבים של חמץ, והרי הטעם חשיב ולא בטיל, כיון שמעוניין דווקא במותג מסוים, מוכח שחפץ באותם תמציות. בנוסף יש חשש שהדבק הסוגר את נייר הסיגריה, עשוי מחמץ. יש מדקדקים שטוענים, שגם הנייר עצמו של הסיגריה והספוג של הפילטר, מגיע מארצות רחוקות, ומי יערב לנו שלא עשוי מחמץ, ולא נדבק עליו קמח באחד משלבי - הייצור, האחסון, וההובלה (צ.פ.).

2. מחלוקת אחרונים - ב' שנוף טאבק'

האוסרים: עישון סיגריות וטבק להרחח שמעורב בהם חמץ שנפסל מאכילת כלב, דעת המג"א (סימן תס"ז סוף ס"ק י'), הובא **בחק יעקב, מקור חיים, הגר"ז** (סעיף כד), ומשנ"ב (ס"ק לג), שלא להשתמש בטבק ששורין אותו בשכר, שהוא חמץ, וצריך לסגרו בחדר או לעשות מחיצה לפניו. **החיי אדם** מוסיף, והובא **במשנ"ב**, שחקר אצל האומנים, והוברר לו שיש גם חשש של יין נסך ואסור גם כל השנה. והוסיף **בשעה"צ** (תסז ס"ק נז) מהח"א - מה שנוהגים להקל בסתם יינם, הוא רק בהפסד מרובה וכאן שאינו הפסד מרובה יש לאסור.

ונחלקו הפוסקים בדעת המג"א. לדעת **הבית מאיר** (סימן תס"ז סעיף ח'), וכ"כ **בשו"ת האלף לך שלמה** (סימן ר"ב ר"ה), האיסור שכתב המג"א הוא דוקא בטבק המיועד לעישון, שאפשר שמשום חומר דין חמץ בפסח יש לדון שהעישון אסור דחשיב כמו אכילה, ובאכילה אסור מדין 'אחשביה', אבל טבק המיועד להרחח מותר להריח בפסח לפי שטבק המיועד להרחח אינו ראוי למאכל כלב, ומותר ליהנות ממנו כעפרא דארעא (כמבואר בשו"ע סימן תמ"ב סעיף ב').

אולם לדעת **המהר"ם שיק** (שו"ת או"ח סימן רמב), העתיק דבריו **בשדי חמד** (מערכת חו"מ סימן א' אות י"ט), וכך מבואר **במשנ"ב** (סימן תס"ז ס"ק לג), האיסור של המג"א נאמר הן בטבק המיועד לעישון, והן בטבק המיועד להרחח, והאיסור הוא מדין הנאה ולא מדין אכילה. למרות שנפסל מאכילת כלב, כיון שמלכתחילה עשוי להרחח ולעישון, ולדברים אלו הם ראויים גם לאחר שנפסלו מאכילת כלב, לפיכך שם חמץ עליהם, ואסור ליהנות מהם. ועיין משנ"ב מהדורת דרשו (סימן תסז ס"ק לג הערה 38).

המתירים: מאידך **המור וקציעה** (סוף סימן תמב) נחלק לגמרי על המג"א וסובר שמותר לעשן טבק זה, דהשכר ודאי נפסל מאכילת כלב, והרי קיי"ל דחרכו קודם זמנו מותר בהנאה לאחר זמנו, והנאה מהריח אין בה ממש. וכתב שאביו בעל **החכם צבי** היה מלגלג על אלו שהקפידו לקנות לכבוד פסח טבק שיוצר בלי תערובת חמץ. גם **הג"ר שלמה קלוגר זצ"ל** (בשו"ת האלף לך שלמה או"ח סימן רה) מתבטא בחריפות כאשר כותב, צחקתי על החוששים לאסור הרחת טבק בפסח. ומסביר את דברי המג"א שצריך לעשות מחיצה לטבק שנשרה בשכר משום גזירה שמא יבוא לאכלו, והאיסור לעשן הוא רק בטבק הנקרא טוטין, ששותין אותו במים, וזה נקרא שתיה.

וכתב **בכף החיים** על דבריו דהמיקל יש לו על מי לסמוך, וכן התיר **בעל הדברי חיים** מצאנז (שו"ת ח"א יו"ד סימן כ'), וכן התיר **בשו"ת מהר"י אסאד** (או"ח סימן קנו), וכן התיר **המנחת יצחק** (שו"ת ח"ה סימן טז), בעניין חשש שומן טריפה בסיגריות. גם **השדי חמד** (מערכת חמץ ומצה סימן א') מצדד להתיר, אולם הדיון אצלו הוא משום חשש חמץ בנייר, אבל לא דיבר כשיש חשש חמץ בסיגריה עצמה.

3. דעות האוסרים בפוסקי זמננו

חשש איסור: דעת **הגר"נ קרליץ שליט"א** (חוט שני ס"ק ג' עמוד צז, פרק שביעי אות ג' על סימן תמז סעיף א' ב') שסברת הבית מאיר סברא מחודשת היא שיש אחשביה כאשר יש בסיגריות תערובת חמץ, שהרי אף אם העישון 'אחשביה', מ"מ אין הוא מחשיב את החמץ, אלא את העשן. [ושמעתי מהגר"י כהן שליט"א משיבת מיר, לבאר הסברא שלא שייך אחשביה, משום שאינו צורה של אכילה, ורק רוצה את הריח שנוצר מכוח הכילוי, ורוצה שלא יהיה]. ומ"מ למעשה דעת הגר"נ מכיון שהמג"א אסר, יש בעישון חשש איסור הנאה מחמץ בפסח.

אסור לחומרא: דעת **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (שבות יצחק פסח פרק כח עמוד שיב, קובץ פסקים ותשובות מהגר"מ גרוס שליט"א סימן ע', אשרי האיש חלק ג' עמוד שע"ט) שאין לעשן בפסח סיגריות שמעורב בהן חמץ, אלא צריך להצניעו או להניחו אחורי המחיצה. וטעמו **למהר"ם שיק** וסיעתו מפני

מנהג ישראל תורה

המנהג בירושלים לעשן

כך היה מנהגו של הג"ר יעקב בלוי זצ"ל שעישן בפסח כדרכו 'מלברו לייט' ולא הסתפק ב'טיים', ואמר שזה לכבוד יו"ט (ז.ח.).

וכן היה מנהגו של הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל (הליכות אבן ישראל מועדים עמוד קטו, אות לד והערה 23, וכן בהגדה של פסח אבן ישראל) לעשן בחול המועד פסח כל סוגי הסיגריות, אולם היו קונים הסיגריות קודם ל' יום לפני פסח. משום שהיה חושש שמדבקין הנייר בחמץ, והרי מבואר ברמ"א (סימן תמ"ב סעיף ג') שיש מחלוקת האם מותר לדבק בחמץ ניירות תוך ל' יום לפסח כשנראה מבחוץ, והוסיף המשנ"ב (ס"ק י"ז) שאם נעשו ל' יום קודם פסח לכו"ע מותר, כי ודאי התקשה ונמאס ודומה לפת שעטיפשה עד שנפסל מאכילת כלב.

וכן אמר הג"ר אהרן פישר שליט"א שמאז ומעולם היו מעשנים גם בפסח. אך סייג את דבריו, שאם אכן נדע בבירור שיש מרכיבים של חמץ בסיגריות, יהא אסור לעשן (ח.ו.).

ומהג"ר חיים אורי פרינד שליט"א שמעתי שמנהג אביו היה וכך הוא היה נוהג, שכאשר היה מעשן כל השנה, היה מעשן גם בפסח, ורק בירושלים היו מעשנים עם הפסק של פילטר ('פיפקה') בין הסיגריה לפה, לסלק החשש שמא נדבק חמץ על גבי הנייר. ושמה הדבק עשוי ממרכיבים של חמץ.

אכן מאידך היו שנהגו שלא לעשן: הג"ר פנחס פרנקל זצ"ל לא היה מעשן בפסח למרות שהיה מעשן קבוע. גם הג"ר מענדל אטיק שליט"א היה מעשן בפסח, עד שאמר לו הג"ר יושע בער סולבצ'יק זצ"ל שבפסח אין מכניסים דברים זרים לפה, ומאז אינו מעשן בפסח. וכן נוהג הג"ר אשר פרימן שליט"א שאינו מעשן כלל כל ימי הפסח (ח.ר.). ❖

שלדבר שהוא מיועד, זה מחשיבו ומקיים עליו שם החמץ. ולדברי מלכיאל מפני שאפשר באמצעים כימיים להפריד את התערובת או לתקן החמץ, (מתוך משנ"ב דרשו סימן תמב הערה 41, ספר שער המועדים' פרק יב הלכה כד כה ובהערות שם).

אמנם למעשה הגרי"ש לא הסכים להוציא מכתב שהעישון בפסח אסור מדינא (כי הרי למעשנים קשה מאוד לקיימו), משום שסבר שהוא בגדר חשש וחומרא, וכידוע בפסח מחמירים אף בצדדים רחוקים, אך אינו אסור מעיקר הדין (מ.ד.ל. י.מ.ה.).

לעיקר החידוש יש השלכות מרחיקות לכת בכל עניני הפסח. כפי שהסיק שם בשבות יצחק בשם הגרי"ש שלפי זה יתכן שיהיה אסור גם חומרי ניקוי וסבונים מחמץ, ויתכן שצריך הכשר לכל המוצרים כגון חד פעמי וחומרי ניקיון למרות שאינם מוצרי מאכל. ועיין בדברי הגרי"ש אלישיב זצ"ל בהערות למסכת פסחים (דף כו:): שדן לפי הדברי מלכיאל, בדלק בחו"ל המעורב שמונים אחוז בנזין ועשרים אחוז אלוהול שהוא חמץ, אם מותר לנסוע בדלק זה בחול המועד פסח שהרי נהנה מחמץ המעורב. ולדברי מלכיאל לא בטל שם חמץ ממנה כי לדבר לו הוא מיועד לא נפסל.

אם ננקוט, שזה לא חשיב אפשרות להפריד מה שיכול לעשות כן במעבדה באמצעות חומרים כימיים, יש עוד צירוף להקל על פי מה שכתב החזו"א (או"ח סימן קט"ז ס"ק ז' ד"ה שם הי"ב) שאם לא ניתן להפריד את החמץ מהתערובת, ולהחזירו למצב הראוי לאכילה אין איסור לאכול את התערובת. ורק באופן שניתן להפריד אותו, והוא יחזור להיות ראוי לאכילה יש איסור לאוכלו.

אכן מאידך כתב החזו"א, שמבואר בדברי הט"ז (ס"ק ח') והמג"א (ס"ק טו) בשם התרומת הדשן, שגם אם אי אפשר להפריד את החמץ מן ההיתר האיסור קיים מדין 'אחשביה', וכבר עמד בשונה

הלכות (סכ"ז וס"ל) על הסתירה בדברי החזו"א (עיין משנ"ב תמב ס"ק כא, ובמהדורת דרשו הערה מספר 42 וההמשך במילואים עמוד 6).

רק עם הכשר: שמעתי מהג"ר משה ידלר שליט"א שלמעשה אסור לעשן בפסח, ויש לעשן רק סיגריות עם הכשר, מצד אחשביה של הבית מאיר, ומשום שאסור להריח ריח של חמץ כמבואר בביאור הלכה (ריש סימן תמג ד"ה ואפילו חמצו של נכרי). והוסיף הגר"מ ידלר שליט"א שלמעשה יש להחמיר גם כלפי הטבק להריח רק טבק עם הכשר. [ועיין במה שכתב בספר 'שער המועדים' פרק י"ב הערה ס' שביאר החילוק בין השימוש בטבק לכופת שעור שיחדה לישיבה שמותר וכן מדיו מחמץ שמותר לכתוב בו. והביא שיש אוסרים הדלקה בשמן חמץ, ויש אוסרים תכשיטי אשה מחמץ]. וכן מסיק הג"ר אלחנן פרץ שליט"א (אבני שיש - חקת המועדים סימן לו) שכיון שלדינא יש בזה כמה ספקות, לכן למעשה יש להחמיר ולעשן רק סיגריות עם הכשר. וכעין זה שמעתי מהגר"א כהן שליט"א, שכלפי סיגריות בפסח, אין לעשן סיגריות ללא הכשר והוסיף שמספיק לכך כשרות רגילה, ולא צריך להדר על כשרות של 'העדה החרדית', גם לאדם שמחמיר בפסח לאכול רק מוצרים בהשגחת 'העדה החרדית'. כי זה לכל היותר 'חמץ נוקשה', ויש מחלוקת בין אחרונים האם יש כאן איסור דרבנן. ולכן כלפי חשש רחוק אין חובה לדקדק שיהא לו רק העד"ח.

הכל אסור מדינא: אכן לדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ד' סימן צ"ז אות א' עמוד פז, חלק ה' סימן קכד עמוד קצ) העישון בפסח אסור מעיקר הדין, שצריך לחוש לשיטת המג"א שאוסר, ויש לחוש לשיטות דשאיפת עשן לתוך פיו הוי כאכילה, (עיין בע"ז דף סו: בסוגיא דריחא מילתא). והוסיף שמצד המציאות יש הודאת בעל דין מהמפעל 'פיליפ מוריס' שפרסמו שמכניסים לתוך הסיגריות חומרים של חמץ (וציטט שם את שמות החומרים בלועזית). וכלפי מה שיש פרסומים על השגחה כתב שאינו מבין איך שייך להשגיח על מפעלי הסיגריות, כאשר יש בהם מאות חומרים ממקורות שונים. כעין זה שמעתי מהג"ר חיים כץ שליט"א שמצד המציאות אסור לעשן כל סוגי הסיגריות שקיימים בשוק, כי מי יערב לנו שכל מאות החומרים והמרכיבים אין בהם חמץ. ומצד ההלכה יש לחוש לבית מאיר שיש אחשביה, ולמהר"מ שיק שלא פקע שם חמץ כאשר לכך נועד, ולדברי מלכיאל שאפשר להפריד בין החומרים, והעישון הוא דרך הנאתו. ועוד שאין סיבה להקל בדבר שאינו בריא, ואף כל השנה אסור לעשן

4. דעות המתירים בפוסקי זמננו

מאידך המנהג של כמה מגדולי ירושלים, היה לעשן כרגיל בפסח, הובא בהרחבה במדור 'מנהג ישראל תורה'. וכן הורה להיתר הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל (שו"ת יחווה דעת ח"ב סי' ס) שלמרות שיש מדקדקים שלא לעשן בפסח שמא יפול החמץ של הדבק או של הנייר לתוך פיו, מכל מקום מצד הדין מותר. וכן מורה בנו ממלא מקומו הג"ר יצחק יוסף שליט"א ('עולם הרבנות' פסח תשע"ו עמוד 10), שמותר לעשן בפסח סיגריות למרות החשש שמדביקים אותם בתערובת חמץ, מפני שאינו ראוי לאכילה כלל, וכבר קודם הפסח נתבטל החמץ כיון שאינו ראוי לאכילת כלב, הרי שתערובתו אינה אוסרת. וכן הורה הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל שמצד הדין מותר לעשן כל סוגי הסיגריות בפסח (י.ז.).

גם הג"ר אשר ויס שליט"א (הגדה של פסח מנחת אשר שערי תשובה סימן כג, קובץ דרכי הוראה, ח"א סי' טז) כתב להתיר את העישון בפסח ואף אם יש איזה שהוא השריה מסוימת אינה אוסרת את עישון הסיגריות. ומה שמבואר במג"א ובמשנ"ב לגבי טבק אין מדובר על עישון, [ובפרט שיש הפסק בין הטבק לפה האדם על ידי הפילטר].

וכן הגר"מ סירוטה שליט"א מורה להתיר עפ"י דברי המנחת יצחק (ח.ו.), וכן שמעתי מהג"ר עקיבא משה שינברגר שליט"א שמותר לעשן בפסח, ואף כתב תשובה ארוכה להפריך טענות האוסרים, ולבאר מדוע אין בזה שום חשש איסור.

סברא מכרעת שמעתי מהג"ר אריה צבי רוטנברג שליט"א שראוי להחמיר אולם המיקל יש לו על מי לסמוך, כיון שזה מחלוקת אחרונים, וגם לדעת המחמירים זה רק איסור דרבנן.

היתר עגונה: ושמעתי מאחד המעשנים ביטוי מעניין, שיש מחמירים כי אינם מבינים את הצורך בעישון, אולם באמת יש בזה למעשנים צורך גדול, ולכן למרות שתמיד בפסח הולכים לחומרא כאן

צריך ללכת לקולא, כי זה כמו 'היתר עגונה' שמחפשים למצוא היתר, כך גם בזה מכיון מי שרגיל לעשן אי אפשר לו בלי זה, ולכן יש לסמוך על צד הקולא.

5. הדימוי של עישון לאכילה

ברכות הנהנין: הדימוי של עישון לאכילה מצינו בעוד מקום **במג"א** (סימן רי ס"ק ט') כלפי ברכות הנהנין, שהסתפק האם עישון חשיב כאכילה שהרבה שבעים ממנו כמו שאכל ושתה ולכן דומה לריח שצריך לברך או דלמא דמי לטועם ופולט שאין צריך ברכה. ותמה המור וקציעה שאין דומה שאיפת טבק לאכילה שאין כאן לא טעם ולא ריח כלום יש הנאה לחיך או למעים מתמרות עשן ואינו אלא לרפואה להריק האדם ולגרש המותרות לעזור בעיכול ולדקדק הדם וכו' ועל הנאה אין מברכין כרחיצה וסיכה שאין מברכין ואפילו יבלעהו ויכניסו למעיו מה מקום לברך על זה. רואים שהמג"א הבין שזה ממש מוגדר כמאכל, וא"כ גם בחמץ אפשר להבין שחל עליו איסור אכילה. ויש לדון האם המציאות של העישון בזמן המג"א דומה למציאות של העישון בזמננו.

תענית: ויש גם נדון האם לדמות עישון לאכילה לעניין תענית עיין **במשנ"ב** (סימן תקנה ס"ק ח') שאין לעשן אפילו בד' צומות, והסתפק **בשיירי כנה"ג** (דף קה ע"ב) האם האיסור מצד טעימה דהוי כטועם ופולט שאוסר בד' צומות, או מצד הנאה.

אפשר לתת לזה הסבר מציאותי שהרי הרופאים מראים צילומי ריאות ששחור מרוב עישון הסיגריות, וכן כמה חומרים דבוקים בריאות, מוכח שבאמצעות העשן נכנס הרבה חומרים במציאות לתוך הגוף של האדם, ומובן מדוע דנו הפוסקים להשוות את העישון לאכילה. וכן כל מעשן יכול לבדוק בעצמו, כאשר יחזיק את היד צמוד ליד הפה - כשפולט את עשן הסיגריה, ירגיש לחות בצבע חום על גבי ידו, נמצא שאותם חומרים הם הנכנסים לגוף ויתכן שנחשבים כאכילה (נ.א.).

6. שלושה נפק"מ גם לאדם שאינו מעשן

ישנם שלושה נפק"מ בנדון זה, גם לאדם שאינו מעשן כלל. 1. האם מותר להריח ריח טוב של עישון הסיגריות. 2. האם הסיגריות הם מוקצה ביו"ט. 3. האם מותר להחזיק בבית או מספיק להניח את זה אחורי מחיצה.

1. **ליהנות מהריח של העישון:** כשהולכים לכותל דרך ה'בטראק' או דרך 'שער שכם' יש שם ריח חזק של פת טרי, וכתב **ביאור הלכה** (ריש סימן תמג ד"ה ואפילו חמצו של נכרי) בשם **האחרונים** שאסור להריח ריח של פת והאיסור ליהנות מריח זה, הוא אפילו כאשר מדובר בחמץ של גוי, ונימק משום דחמץ בפסח דאיסורא במשהו אמרינן ריחא מילתא, ועוד משום שמא יבוא לאכלו. [והריח של הפת חשיב כדרך שהרי מצינו שתיקנו חז"ל ברכה על ריח זה הנותן ריח טוב בפת].

אולם לדעת **הח"מ** מותר להריח אפילו של ישראל כיון שאינו עומד להריח. ותלוי במחלוקת בהלכות ברכות (**שו"ע** או"ח רטז בהג"ה) האם פת עומד להריח. ועוד שמבואר **בשו"ע** (יו"ד סי' ק"ח) דבחמץ בפסח דאיסורא במשהו אמרינן ריחא מילתא. ועוד יש לאסור שמא יבא לאכלו, ובפרט בחמץ דלא בדילא מיניה כולא שתא:

ולכאורה לפי זה לשיטת האוסרים לעשן בפסח יהא אסור גם להריח את הריח של אדם אחר שמעשן, אכן בסיגריות שייך רק שאר הטעמים של הביאור הלכה, אבל הטעם של הביאור הלכה שמא יבוא לאכלו לא שייך בסיגריות. ומה שכתב המ"א שיש שמא יבוא לאכלו בעישון זה רק בנרגילות וכדומה שיש משהו ממשי שאפשר לאוכלו.

ויוצא שכל הנדון הזה האם מותר לעשן בפסח נוגע גם למי שאינו מעשן כאשר הוא מריח עישון של אדם אחר. אכן יתכן שזה ודאי לא מתכון ולא ניחא ליה, כי הרי עשן זה מאוד לא בריא, ודאי אינו מעונין בו.

2. **מוקצה:** עוד נפק"מ יש, האם הוי מוקצה ביו"ט דלשיטת האוסרים חשיב מוקצה ביו"ט (פ.ז).

3. **האם מותר להשהות סיגריות בפסח:** לשיטת המחמירים יש לדון האם מותר להחזיק בבית את הסיגריות בפסח, או דלמא יש ענין למכור בפסח את הסיגריות לגוי. [עוד יש לדון האם צריך להחמיר לא לקנות אחרי פסח סיגריות שהיו ברשות ישראל במהלך ימי הפסח].

ויש על השהיה מחלוקת בפוסקים, במג"א (סימן תס"ז ס"ק י'), הובא במשנ"ב (סימן תס"ז ס"ק לג), כתוב רק לעשות מחיצה, משמע שמותר בשהיה. וצריך לעשות מחיצה כדי שלא יבוא ליהנות ממנו. הטעם שמותר להשהות הוא כמבואר בשו"ע (סימן תמ"ב סעיף א') שתערובת חמץ אסור בבל יראה. כשיטת רש"י (ריש ואלו עוברין פסחים דף מב.) ודלא כשיטת התוס' אבל 'נוקשה בתערובת' ביחד מותר להשהות. וכך גם בסיגירות זה לכל היותר חמץ נוקשה כי לא מצינו אדם שיאכל את הסיגירות וממילא הוי נוקשה בתערובת שמותר להשהות. אולם במור וקציעה (סוף סימן תמב), מבואר שפירש דברי המג"א שהטבק חייב בביעור.

7. מגוון נידונים

לא נכנסנו במגוון הצדדים ההלכתיים שיש בנדון: כגון הנאה שלא כדרך כגון אכילת חמץ דרך זונדה, ריחא מילתא, תערובת קודם פסח באיזה אופן מתבטל, מילתא דעביד לטעמא לא בטיל, יש שבח עצים בפת (פסחים דף כו: (מ.ז.), מחלוקת רש"י ותוס' (ריש פרק ואלו עוברין - פסחים דף מב) האם יש איסור הנאה מחמץ נוקשה. ועיין משנ"ב (סימן תמב ס"ק כב) דנוקשה בתערובת מותר בהנאה גם לשיטת רש"י, וממילא מותר לעשן אם אינו כאכילה רק כהנאה. ועיין בגמ' בפסחים דף כו. דריח יש בו משום מעילה כי יש ממש בסממנים, רואים שזה חשיב השתמשות.

הרוצה להקיף את כל הנושא מוזמן לעיין בקובץ בית אהרן וישראל (תשס"ט שנה כד גליון ד' קמב עמוד עא ואילך) שם יש מאמר מקיף (22 עמודים) של הרב גימפל ליפשיץ שליט"א (מח"ס פלגי מים, אנטווערפן) שהרחיב בנדון זה מכל ההיבטים, והסיק שלפי רוב הפוסקים יש לאסור לעשן סיגירות של חמץ בפסח. גם התאחדות הרבנים בארה"ב כתבו (בשנת תשס"ב) שביררו שבחברת 'פיליפ מוריס' שורים את הסיגירות בדברים שיש בהם חמץ לצורך טעם.

ועיין במאמרו של הרב דוב לנדאו שליט"א (פורסם בעיתון 'המודיע' לפני מספר שנים) שהרחיב בנדון מכל צדדיו, בו הוא מסיק שכיון שיש הרבה פוסקים שמחמירים לכן יש להחמיר, במיוחד לאור העובדה שבפסח מחמירים אפילו חומרות רחוקות, ודאי שיש להחמיר גם בזה שיתכן שאסור מדינא.

מאידך ראה בארוכה בשו"ת מעשה חשב (ח"ה סי' יב) שהאריך מאד והעלה שאין כל חשש בעישון סיגירות מחמת איסור חמץ, וכן על דרך זה בקובץ הלכתא מבי דינא (קובץ על עניני חג הפסח עמ' פז) בטעמים משלו.

וְנִשְׁמְרְתֶּם מֵאֵד לְנֶפֶשׁ תִּיכֶם

8. אסור לעשן !

הג"ר חיים גרינמן זצ"ל היה מורה שמצד עיקר הדין יש איסור לעשן, לפי שהתברר מעבר לכל ספק שיש בזה נזק מוכח לגוף האדם, והתורה מצוה עלינו (דברים ד' טו) וְנִשְׁמְרְתֶּם מֵאֵד לְנֶפֶשׁ תִּיכֶם (מ.ל.ל.).

וכן דעת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק י סימן רצה) דעל חכמי הזמן להריע ולעורר על הסכנה העצומה שיש בעישון סיגירות דבר שהוכח בחקירה ודרישה למעלה מכל ספק, וברור להלכה שאיסור גמור להתחיל לעשן, ועל ההורים ומורים ומחנכים מוטל חוב גמור למנוע הרגל זה. אין לעשן במקומות ציבורים, ואסור לפרסם בעיתונים על העישון, וכל היכול למנוע עצמו שלא לעזור למעשנים מחויב לעשות כן. וכרוך בזה האיסור של (דברים ד ט) הִשָּׁמֵר לָךְ וְשָׁמַר נֶפֶשְׁךָ מֵאֵד. והאיסור של (דברים יט י) וְהָיָה עֲלֶיךָ דָּמִים: עפ"י הגמ' (מו"ק דף ה') שאם לא השגיחו והפרישו את הציבור מן הסכנה, מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכו דם.

בשנים קדמוניות התיחסו לעישון כדבר בריא, כמבואר בפנ"י (מסכת שבת דף לט:) הובא בפמ"ג ובביאור הלכה (הלכות יו"ט) שזה בריא לעשן, ומכח זה מכריע כלפי עישון ביו"ט, שלפי דעת המג"א (או"ח תקיד ס"ק ד') אסור לעשן משום שאינו שוה לכל נפש, ונחלק עליו הפנ"י עפ"י דברי התוס' (שבת דף לט. ד"ה ובית הלל) דרחיצה אינו אלא לתענוג וזיעה לבריאות הגוף, וגם העישון הוי לבריאות הגוף לעכל המזון ולתאוות המאכל וכיוצא בזה, ולכן מותר לעשן ביום טוב. יש שגם היום מיחסים לזה שיפור בעיכול כמו אלו שאחרי הכזיתים בליל הסדר הם חייבים סיגריה להקל על העיכול. ועיין גם בדברי המור וקציעה שהאריך שהעישון הוא דבר בריא, והינו בזמנם שלא היה להם

את המחקרים העדכניים של זמננו שמוכיחים מעבר לכל ספק שהעישון לא בריא. וכמו שמצינו שהאחרונים דנים האם יש לאסור לשוחח בטלפון משום מעשה כשפים, וכיום לא יעלה על הדעת שזה כישוף משום שכיום המציאות מבוררת, כך גם כלפי העישון אין להביא ראיה מדברי הפוסקים, כאשר המציאות כיום ברורה לכל.

9. שִׁמְר פְּתָאִים ה'

יש שטענו שכיום שברור שזה מזיק לא נאמר על עישון הסיגריות הכלל של (תהלים קטז ו) שִׁמְר פְּתָאִים ה'. כי כלל נקוט בידינו דאם בריא הזיקא לא שייך בזה הכלל של שומר פתאים ד'.

מאיך הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה מורה ובא, וכן כתוב ב'קובץ תשובות', שהאיסור הוא למי שמעשן הרבה בקביעות, אך אי אפשר לאסור לעשן סיגריה אחת או שנים, ולכן אין איסור לפני עור בחתן המחלק סיגריות לחבריו. והוסיף שעדיין יש בזה שומר פתאים ד', שכן ראה בעיניו אנשים בני תשעים ומעלה שמעשנים כל ימיהם, ולמרות זאת הם בריאים בגופם ובנפשם [והוסיף שלא צריך להיות כאותם אניני הדעת, שאם רק רואים מרחוק עשן סיגריה בודד, הם מקפידים ומתרחקים] ויש שסומכים עצמם על דברי הגרי"ש שלכן חשיב צורך לאדם ביו"ט, כיון שהרי סיגריה אחת או שנים שווה לכל נפש (צ.פ.). והעירו על דברי הגרי"ש המציאות הוא שסיגריה אחת גוררת את חברתה ונמצא מעשן כל היום כולו, ודברי הגרי"ש שייכים רק באדם שמעשן אחד או שנים ותו לא!

לדעת הגר"מ פינשטיין זצ"ל (אג"מ יו"ד חלק שני סימן מט עמוד סט) למרות קביעת הרופאים שהעישון מזיק, עדיין שייך בזה הכלל של שִׁמְר פְּתָאִים ה'. ולכן מותר לתת גפרורים ואש לאדם שמעשן ואין בזה 'לפני עור'.

אמנם נחלק עליו בתוקף הגר"א ולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ו סימן לט) שיש איסור מדינא לעשן, וכתב שיש רב אחד באמריקה (כנראה כונתו לר' משה, אך לא הזכיר את שמו) התיר משום שומר פתאים ד', אך חולק עליו בתוקף מאחר שכל חכמי הרופאים קובעים שזה מזיק לא שייך בזה שומר פתאים ד'.

עיינ מה שכתב בספר מכתב מאליהו כלפי סיגריות, שבבליה האדם לא מרגיש טוב ממה שהוא עישן, ומחליט שמחר בבוקר לא יעשן יותר. אולם כאשר בא הבוקר הוא מתחיל עם סיגריה אחת ואומר לעצמו הרי סיגריה אחת אינו מזיק, וכך לוקח עוד אחד ועוד אחד, עד שבבליה שאחרי הוא מוצא את עצמו באותו מצב כמו בבליה שלפני, עם אותה החלטה (י.ז.ו.).

כתב בספר 'שער המועדים' (עמוד קנז הערה סג), שבנוסף לדון מצד הלכות פסח, יש איסור מוחלט לעשן כל השנה, משום שמזיק לבריאות. והביא את מכתבם של כל גדולי ישראל (משנת תש"ס) שאסור להתחיל לעשן, והרגיל לעשן חובה עליו להשתדל בכל האפשרויות כדי להגמל מהעישון. וכן אמר הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם החזו"א ובשם אביו הקה"י שאין לעשן כל השנה כי הוא מזיק לריאות, ואמר בשם אביו שהיה מעשן, משום שחבריו הרגילוהו בילדותו, ולא ידע שזה מזיק.

10. אין לחתן לחלק סיגריות

כתב בספר 'שער המועדים' (עמוד קנז הערה סג), בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, והגר"נ קרליץ שליט"א, שאסור לחתן לחלק סיגריות לחברים. ויש מקומות שקבעו זה לתקנות הקהילה שאין החתנים מחלקים סיגריות אלא סוכריות ושאר ממתקים. והורה הג"ר משה שאול קליין שליט"א, בשם רבו הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל, שיש איסור לפני עור כאשר גורם לחבירו שיעשן, ולכן אסור לבחור ישיבה למכור סיגריות לחברים שביקשו ממנו.

בתשובות והנהגות (תשובות והנהגות חלק ד' סימן צ"ז אות א' עמוד פז, חלק ה' סימן קכד עמוד קצ) הרחיב באיסור שיש לעשן כפי שקבעו כל חכמי הרופאים והוסיף שאולי מתוך שאדם יצליח להמנע מעישון בשבעת ימי הפסח עקב חשש איסור של לא תאכל חמץ, יוכל גם להפסיק לעשן כל השנה, מחשש על בריאותו מכח ציוי התורה (דברים ד' טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם. יודעי דבר מספרים שישנן אנשים שהחליטו להפסיק לעשן במהלך ימי הפסח, כאשר הם ראו שהם נשארים שפויים גם ללא עישון.

הערות מבני החבורה

שיחה עם מומחה הכשרות הרב יוסף זריצקי

סיגריות מהארץ: בשיחה עם מומחה הכשרות הרב יוסף זריצקי שליט"א הוא קובע, חשוב לדעת: שכל מפעלי הסיגריות בארץ לא ידוע שמכניסים בסיגריות חמץ או חומרי טעם שיש בהם חשש חמץ, ומכיוון שהם משתמשים עם חומרים שמותרים לשימוש בפסח, לכן אין בהם שום בעיה.

מעלה יתירה ישנה בחברת 'דובק' (המייצרים בין השאר סיגריות, במותגים: טיים TIME, גולף GOLF, אירופה EUROPA, נובלס NOBLESSE), והוא ההשגחה והפיקוח של הרב זריצקי, לוודא ולאשר את המוצר שאכן אין בו שום חשש. בחברת 'דובק' מחנוכה ואילך, כל החומרי גלם שמוכנסים למפעל כשרים לפסח. (גם כל השנה אין חמץ ממש, רק שיש חומרים שבכל השנה קיים בו חשש חמץ, ומחנוכה ואילך משתמשים עם תחליפים שאין בהם חשש).

סיגריות מחו"ל: אמנם במפעלי הסיגריות בחו"ל, יש טוענים שחלק מהמרכיבים בסיגריות אסורים, כי הם משתמשים להשריית עלי הטבק בחומרי גלם שיש בהם חשש חמץ, אולם מבהיר הרב זריצקי, בנוגע לבעיה זו, ניתן לסמוך על מה ששמעתי בפירוש מהגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל, שאין אפשרות לאסור את עישון הסיגריות מכל הסוגים, למרות שיש בהם חשש חמץ, הטעם להיתר זה הוא מכח העובדה, שבמציאות החומרים פגומים ונפסלים מאכילת כלב, וצריך לדעת שבשלבי הייצור השונים החומרים מעורבבים עם חומרים כימיים חריפים, שפוסלים אותם בוודאות מאכילת כלב, ויתכן שגם הבית מאיר יודה בסיגריות של היום שלא שייך אחשביה, כיון שהוא מורכב מחומרים כימיים. [מובן מאילן, שההיתר מתייחס רק כאשר ברור שהמוצר יוצר קודם הפסח, כי אם בפסח עצמו עוד היה החמץ ראוי לאכילת כלב, ואחר כך בפסח עצמו נפגם טעמו, אסור להשתמש בו, מפני שכבר נאסר בהנאה בכל אופן]. למרות זאת עדיין קיים חשש של 'חוזר וניעור' (עיין שו"ע תמ"ב סעיף ד', ומשנ"ב ס"ק כ"ג), ולכן עדיף לעשן סיגריות מהארץ, והמדקדק יעשן רק מוצרים של חברת 'דובק' שיש עליהם פיקוח ואישור לפסח.

טבק: כל סוגי הטבק להרחה כשרים למהדרין, מאחר שהם מיוצרים מחומרים טבעיים בלבד – עלים, קטניות, ותמציות. ולא שמענו שהגזירה של איסור אכילת קטניות, יחול גם על ריח של קטניות. ואדרבה מבואר ברמ"א (או"ח סימן תנג סעיף א') דמותר להדליק בשמנים הנעשים מקטניות. וכן מותר להשהות קטניות בבית. כי הגזירה של קטניות הוא על אכילה בלבד, ולא על ההנאה [המדקדק יוכל לרכוש טבק עם פיקוח ואישור מיוחד לפסח].

נרגילה: בנוגע לטבק של נרגילה האם הוא חמץ? עונה הרב זריצקי, לאחר הרבה בדיקות שערכתי, אין בעיה בטבק של הנרגילה. מכיון שאין בהם חמשת מיני דגן. ויש בהם רק פחמין עם פירות יבשים. אמנם מערבבים בטבק גליצרין וגלוקזה, אך עדיין זה בסדר, כי גלוקזה זה תירס, ממש לא חמץ. גם הגליצרין אינו ממקור של חמשת מיני דגן.

סיגריה אלקטרונית: עישון סיגריה אלקטרונית, אין בה שום חשש ומותר לכתחילה בפסח, מכיון שבסיגריות אלו אין חומרים טבעיים, ומורכבים רק מחומרים כימיים מסוכנים ורעילים (לתשומת לב המעשנים: אפילו במעבדה לא בודקים חומרים אלו, כי זה רעל!). בניגוד לסיגריות על שלל הסוגים, אשר מבוססים מעלי טבק טבעיים, שעברו שרייה בחומרים שונים, לספיגת הטעמים.

עד כאן תמצית השיחה עם הרב זריצקי. ❖

הגר"י פישר זצ"ל בסוף ימיו לא עישן, אך לא מחמת חשש חמץ פסח כי גם כל השנה הפסיק לעשן כי אמר שזה מסוכן לבריאות ואמר שיכול להזיק ללב, מכח הוראה זו גם בנו הגר"ר אהרן פישר שליט"א הפסיק לעשן.

שמעתי מהגר"ר בנימין קרליבך שליט"א - שהגר"מ פינשטיין זצ"ל אמר, שכל השנה הוא לא מכניס סיגריה לפה, בגלל שהוא לא עושה מעשים ללא תועלת, ולא ידוע לו מה התועלת שבא מכוח העישון.

ועיין במאמרו של הג"ר אליהו בר שלום שליט"א מח"ס משפט הכתובה, בקובץ בית הלל (גיליון לט עמוד כ') בביאור על מה סומכים העולם לקחת אדם שמעשן לעד קידושין. ❖

'עומק הפשט'

העלון בגרעון, נא לתרום בעין יפה, להמשך הופעת הגיליונות. יש אפשרות להנצחה: -

נא לפנות לנייד: 052-7687405

תודה לכל התורמים והשותפים בהמשך הופעת העלון, תבורכו מן השמים בכל מילי דמיטב.